

Hvordan forstå De ti Bud?

Af Carsten Hjorth Pedersen

Som en hjælp til at forstå, hvad der menes med teksten i *Katekismus Updated*, gives her nogle forklaringer. I hvert afsnit citeres først teksten fra *Katekismus Updated*, dernæst følger forklaringen.

Baggrunden for De ti Bud

Jeg er Herren din Gud, som førte dig ud af Egypten, af trællehuset.

Det vil sige: Det er den Gud, der har skabt og befriet os, som giver sine bud for menneskelivet. Han bliver vred på dem, der overtræder budene, og velsigner dem, der holder dem.

Forklaring

Baggrunden for De ti Bud (2 Mos 20,1-2) er vigtig. Den markerer nemlig, at det folk, som får budene, har Gud først frelst fra Ægyptens trældom. Israels folk var blevet befriet af Gud. Derefter fik de De ti Bud. På samme måde gør vi os ikke fortjent til Guds frelse ved at opfylde budene. Vi frelses derimod af Gud for at handle efter budene.

Men det betyder ikke, at budene kun er for troende. De er gyldige til alle tider og på alle steder. De er Guds gode vilje for menneskelivet. Det indebærer også, at frelsen både er redning til fællesskab med Gud og vejen tilbage til det oprindelige, gode gudskabte menneskeliv.

Sætningen "han bliver vred på dem, der overtræder budene, og velsigner dem, der holder dem" understreger alvoren og ansvaret i forbindelse med budene. Guds vrede består ikke i, at Gud er sur eller lunefuld. Den består i, at han er retfærdig og hader alt, hvad der ødelægger livet og hans elskede menneske. Han reagerer imod alt dette.

Når vi bryder budene, går vi altså på tværs af Guds gode vilje med os. Det bliver Gud vred over. Når dét går op for os, har vi kun én udvej: At søge Guds frelse i Jesus Kristus og på den måde blive velsignet af Gud (se forklaringen til anden trosartikel).

Mennesker kan også erfare Guds vrede som en forbandelse i hverdagslivet. Fx gør den, som lyver, en bitter erfaring af, at ingen har tillid til ham; og den, der stjæler, mister glæden over det stjalne, fordi han har fået det uretmæssigt.

Modsat er det muligt at erfare en velsignelse i hverdagslivet ved at følge budene. Fx at det at hjælpe andre (det femte bud) også giver én selv glæde, og at overholdelse af det sjette bud værner om kærligheden.

Det første bud

Du må ikke have andre guder end mig.

Det vil sige: Vi skal frem for alt frygte og elske Gud og stole på ham, så vi ikke sætter noget af det, Gud har skabt, eller som vi selv kan skabe, højere end Gud.

Forklaring

Når der her og i alle de følgende bud tales om at *frygte* Gud, betyder det ikke, at vi skal være bange for Gud på samme måde, som vi er bange for en glubsk hund eller en gal mand. Der er tale om, at vi skal have respekt eller ærefrygt for Gud, fordi han er den store Gud, mens vi er små mennesker. Der er også tale om frygt for at komme *bort fra Gud*. Bemærk sammenstillingen "frygte og elske" – der er altså tale om den frygt, som er i kærligheden.

Det første bud drejer sig om, at Gud skal være den første, største og øverste i vores liv. Luther skriver i Den store Katekismus: "En Gud kaldes det, som man venter sig alt godt fra, og som man tager sin tilflugt til i al nød." Det første bud siger, at denne Gud skal være ham, vi lærer at kende i katekismen. Det skal *ikke* være "noget af det, Gud har skabt, eller som vi selv kan skabe", jf. billedforbudet i 2 Mos 20,4-6.

Vor tids fristelser til afgudsdyrkelse møder vi fx

- i naturromantik, hvor selve naturen anses for guddommelig,
- i dyrkelsen af den (perfekte) menneskelige krop,
- inden for musik, sport og film, hvor idoldyrkelsen er stor,
- i dyrkelse af sex eller rigdom som selve livets mening.

Det betyder ikke, at vi skal foragte Guds gode gaver, fx naturens skønhed og et godt helbred. Det betyder heller ikke, at vi skal foragte det, som Gud har sat os i stand til selv at skabe, fx gode boliger og smuk kunst. Det betyder derimod, at vi skal takke og ære Gud for alt dette. Men vores livs indhold må ikke være vores krop, tøj, bolig, job osv. Vi skal ikke gøre os afhængige af det på en sådan måde, at vi grundlæggende venter det gode derfra. Intet af alt det, Gud har skabt, eller som vi selv kan skabe, kan nemlig *holde* til at være Gud. Kun én skal vi tilbede: Gud.

Det andet bud

Du må ikke bruge Herren din Guds navn til løgn.

Det vil sige: Vi skal frygte og elske Gud, så vi ikke bander, dyrker okkultisme, lyver eller bedrager ved hans navn. I stedet skal vi under alle forhold kalde på Gud, bede til ham, lovprise hans navn og takke ham.

Forklaring

De ni sidste bud tager afsæt i det første bud med vendingen: "Vi skal frygte og elske Gud, så vi..." Det første bud betyder, at vi skal tage vores tilflugt til Gud og vente os alt godt fra ham. Derfor skal vi ikke søge vores eget, men tjene Gud (2.-3. bud) og vores medmennesker (4.-10. bud).

Alle forklaringerne til budene har en første del, hvor det negativt udtrykkes, hvad vi *ikke* skal gøre, og en anden del, hvor det positivt udtrykkes, hvad vi *skal* gøre. Anden del indledes med: "I stedet skal vi..."

Det andet bud drejer sig i snæver forstand om ikke at sværge falsk, dvs. lyve i retten, så man foregiver, at det, man siger, er sandt i Guds ører. I bred forstand drejer det sig om ikke at bruge Guds navn tankeløst eller til noget ondt, jf. den første bøn i Fadervor. Guds navn kan heller ikke bruges som en slags trylleformular, sådan at hvis man fx siger det fem gange eller siger Fadervor ti gange, så kan man opnå noget bestemt.

Vi skal derimod bruge Guds navn, når vi påkalder ham i bøn, og vi skal lovprise og takke ham for, hvad han er i sig selv og for, hvad han giver os.

Med det andet bud opmuntrer Gud os til at påkalde ham under alle forhold – både i lyst og nød, både i glæde og sorg.

Det tredje bud

Husk hviledagen og hold den hellig.

Det vil sige: Vi skal frygte og elske Gud, så vi ikke nedvurderer hans ord. I stedet skal vi holde Guds ord helligt, gerne høre det og lære det. Og vi har lov til at hvile fra vores daglige arbejde en dag om ugen.

Forklaring

Det vigtigste mål med det tredje bud er at opmuntre os til at bruge hviledagen, hvilket jo for de fleste i Danmark er søndagen, til at høre og læse Guds ord. Gud har nemlig givet os denne ene dag om ugen, hvor vi særlig skal samle os om hans Ord fx ved at gå til gudstjeneste og læse i Bibelen. Se også afsnittet om Guds ord i *Katekismus Updated*.

Men hviledagen er også en dag, hvor vi særlig har lov til at hvile fra vores daglige arbejde. Sådan har Gud bestemt det fra skabelsens morgen (1 Mos 2,2-3). I en tid, hvor mennesker har svært ved at holde fri fx ved at slukke for mobiltelefonen, er hviledagen en stor gave. Det handler ikke om at lave regler for, hvad man må og ikke må på en søndag, men om, at vi hver især med god samvittighed får en afslappende dag. Nogle slapper bedst af ved at gå en tur, andre ved at slå græs, andre ved at spise god mad.

Hvis ens lønarbejde ligger på søndage, kan man holde hviledag en af ugens øvrige dage. Den rytme, Gud har bestemt for menneskelivet, er nemlig seks dages arbejde og en dags hvile.

Det fjerde bud

Ær din far og din mor.

Det vil sige: Vi skal frygte og elske Gud, så vi ikke ser ned på vores forældre eller mennesker, der har lovlige myndighed over os. I stedet skal vi elske, respektere og adlyde dem.

Forklaring

Det fjerde til tiende bud handler om forholdet til andre mennesker. Blandt andre mennesker nævnes vores forældre først. At vi ikke skal se ned på forældrene betyder, at vi ikke skal tale nedladende til dem eller behandle dem dårligt. Gennem dem har Gud nemlig givet os livet.

Der er naturligvis stor forskel på, hvordan et syvårigt barn ærer sin far og mor, og hvordan en 17-årig eller 47-årig gør det. Lydighed kommer på tale, mens barnet er lille. Derefter er det "at ære" mere noget med hjælpsomhed og overbærenhed. "At ære" dækker i alle tilfælde over "at elske".

Budet gælder i anden omgang også andre mennesker, "der har lovlige myndighed over os," fx lærere, politi og arbejdsgivere. Deres opgave er nemlig at opretholde gode, retfærdige strukturer og samfundsordninger. Det præciseres, at der skal være tale om *lovlige* myndigheder. Det fjerde bud siger *ikke*, at børn skal adlyde fædre, der øver incest, eller at voksne skal adlyde tyranner, der kræver tilbedelse. Tværtimod understreger Ny Testamente, at vi altid skal adlyde Gud mere end mennesker (ApG 5,29).

Jesus siger også, at den, som har fået meget betroet, skal der kræves desto mere af (Luk 12,48). Det betyder, at myndighedspersoner har et større etisk ansvar end andre.

Samtidig med, at Paulus formaner børn til at adlyde deres forældre, formaner han forældrene til at være rimelige og ikke presse deres børn unødigt (Ef 6,1-4 og Kol 3,20-21).

Det femte bud

Du må ikke begå drab.

Det vil sige: Vi skal frygte og elske Gud, så vi ikke skader vores medmenneske eller gør ham noget ondt. I stedet skal vi hjælpe ham og vise omsorg for ham.

Forklaring

Det femte bud siger, at vi ikke må slå andre mennesker ihjel. Et foster, en handicappet eller en uhelbredelig syg person er også et menneske, som vi ikke må slå ihjel.

Men budet drejer sig ikke alene om drab. Det femte bud forbyder også alt det, som skader vores medmenneske og gør ham ondt, fx mobning, hån, had og sårende ord. Vi må altså ikke gøre andre ondt, hverken med ord eller handlinger. I stedet for skal vi hjælpe vores medmennesker og vise omsorg for dem. Det koster som regel noget af vores egen magelighed.

Nogle gange er vi nødt til skuffe andre eller afvise et ønske fra dem, hvilket de kan opleve som ondt, uden at det i virkeligheden er det. Dette falder ikke ind under det femte bud, da vi også er sat til at tage ansvar for os selv og det, som er sandt eller retfærdigt. Dette er vigtigt for at opretholde et sundt selvværd.

Vores samfund er nødt til at straffe, standse eller hæmme forbrydere, og vores land kan komme ud for at sende soldater i krig for at forsvare freden. At samfundet gør det, er en god orden, der tjener til at beskytte os mod det onde. Det er derfor ikke forkert at være politimand eller soldat.

Det sjette bud

Du må ikke bryde et ægteskab.

Det vil sige: Vi skal frygte og elske Gud, så vi ikke lever i utugt. I stedet skal vi leve anstændigt i tale og handling og i ægteskabet trofast elske og ære hinanden.

Forklaring

Gud har skabt den kønsmæssige forskel og tiltrækning mellem mand og kvinde. Seksuallivet er derfor en stor og fin gave fra Gud til mennesker. Denne gave har Gud sat en beskyttende ramme om i form af ægteskabet. Utugt er den bibelske betegnelse for seksualliv uden for ægteskabets ramme. Derfor skal en gift mand eller kvinde være tro mod sin ægtefælle og ikke have sex med andre. I videre forstand er også fx sex før ægteskabet og homoseksuelt samliv utugt.

Men det er altså ikke utugt at mærke sin seksualitet og blive seksuelt tiltrukket. At vi skal ære hinanden vil sige, at vi skal respektere hinanden, lytte til hinanden og tage hensyn til hinanden, da seksualiteten og den seksuelle tiltrækning er en stærk magt.

Når der i forklaringen står "leve anstændigt i tale og handlinger" betyder det, at vi skal tænke, tale og handle ud fra, at seksuallivet er en stor og fin gave. Det betyder fx, at vi ikke skal glo på porno, at vi ikke skal tale sjofelt om det seksuelle, og at vi ikke skal berøre andre på en måde, de ikke ønsker.

Ordet "trofast" minder os om, at det at elske et andet menneske ikke alene sidder i følelserne, men har meget med viljen til udholdenhed, overbærenhed og tilgivelse at gøre.

Det syvende bud

Du må ikke stjæle.

Det vil sige: Vi skal frygte og elske Gud, så vi ikke stjæler eller bedrager. I stedet skal vi hjælpe vores medmenneske til at bevare, hvad han ejer, og forbedre sine levevilkår.

Forklaring

Det syvende bud siger, at vi skal respektere andre menneskers ejendom, så vi ikke stjæler det, som andre ejer, eller bedrager andre fx med falske løfter eller snyd. Det gælder i det små: Vi må ikke stjæle slik i supermarkedet. Og det gælder i det store: Vi må ikke snyde skattevæsnet eller unnlade at betale vores gæld til andre.

Men også her har budet en positiv side. Budet er ikke opfyldt, bare vi unnlader at stjæle eller bedrage. Det siger også, at vi skal hjælpe andre mennesker til bevare, hvad de ejer, så vi fx hjælper dem med at vedligeholde deres ting eller forhindrer, at de bliver snydt og bedraget. Budet betyder også, at vi skal hjælpe vores medmenneske med at forbedre deres levevilkår, fx ved at give af vores overflod til mennesker, som er i nød. Det kan både være vores nabo og mennesker i den tredje verden.

Det ottende bud

Du må ikke vidne falsk mod din næste.

Det vil sige: Vi skal frygte og elske Gud, så vi ikke lyver om vores medmenneske, svigter ham eller spredt dårlige rygter om ham. I stedet skal vi undskylde ham, tale godt om ham og forstå alt i bedste mening.

Forklaring

Det ottende bud drejer sig i smal forstand om ikke at vidne falsk; men i bred forstand drejer det sig om, at vi ikke må sige noget usandt om andre mennesker, ikke sladre eller sprede dårlige rygter om dem, heller ikke, selv om de spreder dårlige rygter om os.

Budet siger også, at vi ikke må svigte andre mennesker, fx ved at løbe fra et løfte eller ved at unnlade at forsvare andre over for anklager. Vi skal derimod prøve at sætte os i andre menneskers sted, så vi bedre kan forstå, hvorfor de taler og handler, som de gør. Så vidt det er muligt, skal vi undskylde vores medmennesker, tale godt om dem og forstå alt, hvad de siger i bedste mening.

Vi skal naturligvis ikke sige noget godt, men usandfærdigt om vores næste. Men vi kan undlade at sige det negative. Sådan som vi jo ønsker, at andre ikke siger det negative, de ved om os.

Skal vi vidne i en retssag mod et andet menneske, skal vi naturligvis sige sandheden. For det otte-tende bud betyder også: Du skal vidne sandt om din næste.

Det niende bud

Du må ikke begære din næstes hus.

Det vil sige: Vi skal frygte og elske Gud, så vi ikke misunder vores medmenneske, hvad han ejer, eller forsøger at narre det fra ham. I stedet skal vi respektere, hvad han ejer, og hjælpe ham til at beholde det.

Forklaring

Det niende bud handler primært om vores forhold til medmenneskets *ejendom*; det tiende bud primært om vores forhold til hans *nærmeste medmennesker*.

At begære vil sige at misunde eller ville eje det, andre har. Misundelsen har et dobbelt væsen. På en ene side kan vi blive fyldt med en "glæde" ved at misunde en søster hendes smukke udseende, en nabo hans lækre bil, en kollega hendes gode evner eller en kammerat hans dyre tøj. På den anden side ødelægger misundelsen forholdet til andre, fordi de bliver vores fjender, og den æder os selv op indefra, fordi den fylder hele synsfeltet.

Det er derfor bedst for både medmennesket og os selv at tage kampen op mod misundelsen og lysten til at få, hvad andre har. I stedet for skal vi øve os i at glæde os på andres vegne over, at de ser godt ud, har en dejlig bil og har gode evner, og vi skal hjælpe dem med til beholde det. Samtidig har vi lov til at glæde os over det, vi selv har, men som andre måske ikke har, uden at være hovmodige eller pralende.

Det tiende bud

Du må ikke begære din næstes hustru, hans træl eller trælkvinde, hans okse eller æsel eller noget som helst af din næstes ejendom.

Det vil sige: Vi skal frygte og elske Gud, så vi ikke misunder vores medmenneske hans ægtefælle, børn eller medarbejdere. I stedet skal vi respektere vores medmenneske og søge at styrke hans forhold til dem, der står ham nær.

Forklaring

Vi skal ikke alene bekæmpe misundelsen over andres ejendom. Vi skal også bekæmpe misundelsen over de mennesker, som står andre mennesker nær. Man kan godt blive fristet til at misunde en mand den kone, han har – eller en kone den mand, hun har. Man kan også blive fristet til at misunde andre deres børn eller medarbejdere. Men denne misundelse forbyder det tiende bud.

Samtidig siger budet, at vi skal styrke vores næstes forhold til hans nærmeste medmennesker fx ved at tale positivt om dem og hjælpe ham til at se, hvor meget godt han har fået gennem sine nærmeste.

Jesus samler De ti Bud således:

»Du skal elske Herren din Gud af hele dit hjerte og af hele din sjæl og af hele dit sind og af hele din styrke.« Dernæst kommer: »Du skal elske din næste som dig selv.«

(Mark 12,30-31).

Forklaring

Jesus sammenfatter De ti Bud i det dobbelte kærlighedsbud. Paulus taler også om, at kærlighed er lovens fylde (Rom 13,8-10). De ti Bud kan altså sammenfattes i dette at elske Gud og sin næste. "Af hele dit hjerte og af hele din sjæl og af hele dit sind og af hele din styrke" betyder: "Med alt hvad du er og har". "At elske sin næste som sig selv" betyder, at vi skal tage vare på vores medmennesker, ligesom vi tager vare på os selv. Vendingen betyder *ikke*, at vi ikke må tage vare på os selv. Den forudsætter tværtimod selvrespekt og sundt selvværd. Selvforagt fører til selvoptagethed, og så får vi netop svært ved at elske andre!

Den kristne tro har altså ikke afguderne og mig selv i centrum. Den har Gud og medmennesket i centrum. Sådan er det gode liv for os alle. Men kærligheden begynder altid hos Gud: "Vi elsker, fordi han elskede os først." (1 Joh 4,19)

